
Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2019:3

Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar Tillsyns- och uppdragsutskottet kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 beslutspunkt 3 att kyrkostyrelsen i sitt framtida strategiska arbete ska beakta vad kyrkomötet anfört beträffande undervisning samt motion 2019:28 med förslaget att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur det i kyrkoordningen kan anges att församlingen ska ha en plan för sin undervisning, samt att ge kyrkostyrelsen tillkänna vikten av att församlingarnas behov av teologiskt välutbildade lärare tillgodoses.

Utskottet föreslår att kyrkomötet beslutar att med anledning av beslutspunkt 3 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det Tillsyns- och uppdragsutskottet anfört beträffande undervisning.

Motionen föreslås avslås i sin helhet.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. med anledning av beslutspunkt 3 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det Tillsyns- och uppdragsutskottet anfört beträffande undervisning,
2. avslå motion 2019:28, punkt 1,
3. avslå motion 2019:28, punkt 2.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det kyrkomötet anfört beträffande undervisning.

Motionens förslag

Motion 2019:28 av Nils Gårder, Den särskilda undervisningen

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur det i kyrkoordningen kan anges att församlingen ska ha en plan för sin undervisning,
2. Kyrkomötet beslutar att ge kyrkostyrelsen tillkänna vikten av att församlingarnas behov av teologiskt välutbildade lärare tillgodoses.

Bakgrund

Skrivelsen

Kyrkostyrelsen redogör i sin skrivelse för temat för 2019 års kyrkomöte samt beskriver varför kyrkan är kallad att undervisa, vad uppdraget innebär, vems uppdraget är och vem det angår samt hur undervisningsuppdraget kan utföras i vår tid. Vidare finns en vision kring vad som ska ha uppnåtts 2030.

Kyrkostyrelsen är angelägen att få ta del av kyrkomötets erfarenhet kring undervisning och lärande och skrivelsen innehåller därför förslag till frågor som kan utgöra en utgångspunkt för samtal i utskotten.

Som utgångspunkt för Tillsyns- och uppdragsutskottets samtal föreslås i skrivelsen följande frågeställningar:

- ◆ Vilka möjligheter och svårigheter ser utskottet när det gäller tillsyn över undervisningen?
- ◆ Vilken roll kan församlingsinstruktionerna spela och vad finns det för möjligheter att stärka undervisning och lärande?
- ◆ Vad behöver särskilt beaktas vid införandet av undervisningsplaner?
- ◆ Hur kan barnkonsekvensanalysen bidra till att förbättra Svenska kyrkans arbete med undervisning och lärande?

Motion 2019:28

Reglering av plan för undervisning

Alltsedan relationsändringen år 2000 har det förts diskussioner i hela Svenska kyrkan om behovet av att utveckla och förnya arbetet med lärande och undervisning i kristen tro. Ett uttryck för detta är satsningen *Dela tro – dela liv*. Som en fortsättning av den satsningen har ett långsiktigt program för lärande och undervisning utarbetats. Arbetet inleddes år 2016 och programmet utgör ett systematiskt och sammanhållet program som ska stärka och utveckla lärande och undervisning för alla åldrar i Svenska kyrkan. Programmet kan beskrivas som en långsiktig förstärkning av och samling kring kyrkans undervisning; en mobilisering som bygger på krismedvetenhet och en gemensam förståelse av lärande och undervisning i Svenska kyrkan.

I programdokumentet för programmet *Lärande och undervisning* (Programdokument för lärande och undervisning 2019-04-23) anges följande.

Att tala om ett lärandeprogram i singularis och bestämd form ("programmet") är alltså inte helt enkelt, givet att det redan sker undervisning runt om i landet och att församlingarna själva avgör vad de vill ta sig an. Dessutom pågår redan särskilda satsningar på undervisning inom ramen för stiftens strategiska arbete. Det kan därför vara lättare att tänka program i betydelsen samling och utveckling. Det innebär att hela organisationen och utifrån en gemensam krismedvetenhet samlas kring undervisningsuppdraget. Här ingår att inventera, synliggöra och tillgängliggöra det arbete som pågår. Att samla och synliggöra är dock inte tillräckligt. Programmet har en tydlig ambition att också utveckla och förnya Svenska kyrkans arbete med lärande och undervisning. I detta gemensamma arbete har alla kyrkans delar viktiga roller att spela. Uppgiften för nationell nivå blir att etablera och ta ansvar för att driva arbetet enligt de tre linjer som beskrivs i det följande.

Programmet för lärande och undervisning kan beskrivas i tre huvudlinjer:

TU 2019:3

1. stödja arbetet i stift och församlingar,
2. utveckla en digital plattform
3. utveckla stöd till insatser i offentligheten

År 2016 väcktes frågan om att koppla samman utvecklingen av programmet med en kyrkoordningsreglering. Frågan behandlades av kyrkostyrelsens arbetsutskott och vid överläggningar mellan kyrkostyrelsen, domkapitlet samt stiftsstyrelserna. Utöver att undervisning utgör ett prioriterat område, angavs i kyrkostyrelsens skrivelse Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020 (KsSkr 2017:1) även att ett förslag till kyrkoordningsreglering syftande till att stärka undervisningsuppdraget skulle läggas fram till kyrkomötet 2018. En promemoria med förslag på ändringar i kyrkoordningen med avsikt att förtydliga församlingarnas uppdrag kring lärande och undervisning presenterades vid biskopsmötet i november 2017. Biskopsmötet bejakade förhållandet att lärande och undervisning ges större fokus i och med det planerade programmet men ställde sig avvisande till förslaget på reglering i kyrkoordningen utifrån det framlagda förslaget. Ett av skälen som framfördes var att en reglering i kyrkoordningen borde ske vid en senare tidpunkt, när programmet för lärande och undervisning föreligger. Kyrkostyrelsens arbetsutskott ställde sig bakom biskopsmötets utlåtande och fastställde att det inte var rätt tid att föra fram ett förslag till kyrkoordningsreglering till kyrkomötet 2018 (Protokoll 2017:11 § 220). Enligt tidplanen ska programmet överlämnas till kyrkostyrelsen och kyrkomötet under år 2021.

I kyrkostyrelsens skrivelse Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2019–2021 (KsSkr 2018:1) utpekades återigen lärande och undervisning och därmed programmet som ett särskilt prioriterat område för perioden. Även i kyrkostyrelsens skrivelse till årets kyrkomöte Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022 (KsSkr 2019:1) utpekades lärande och undervisning och därigenom programmet som ett särskilt prioriterat område för perioden.

Undervisning hör till församlingarnas grundläggande uppgift se 2 kap. 1 § kyrkoordningen och i församlingsinstruktionen ska anges hur församlingarna fullgör sin grundläggande uppgift se 2 kap. 6 § kyrkoordningen. Dop- och konfirmationsundervisning regleras i 19 kap. respektive 22 kap. kyrkoordningen och i 22 kap. 5 § anges att domkapitlet får utfärda rättsligt bindande bestämmelser gällande dopundervisningen som föregår konfirmationsgudstjänsten. Kyrkostyrelsen har även fastställt *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete*. Riktlinjerna är inte bindande utan blir bindande först om domkapitlet antar riktlinjerna i enlighet med 22 kap. 5 § kyrkoordningen, vilket samtliga domkapitel har gjort. I 57 kap. 5 § kyrkoordningen rörande församlingsinstruktionen innehåll betonas även att instruktionen ska innehålla ett pastoralt program för församlingens grundläggande uppgift däribland att bedriva undervisning.

Tillgodoseende av teologiskt välutbildade lärare

Diakonens, församlingspedagogens, kyrkomusikerns och prästens uppdrag utgår från församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt att utöva diakoni och mission. Uppdraget är gemensamt med alla kyrkotillhöriga men betoningen i uppdragen är olika. ”Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas” (kyrkoordningen, andra avdelningen, inledningstexten). ”Alla kyrkans anställda och medarbetare ska tjäna kyrkan och församlingen och i det

uppdrag de fått bidra till att evangeliet blir känt, kyrkan uppbyggd och människorna tjänade” (kyrkoordningen, sjunde avdelningen, inledningstexten).

Till den nationella nivåns uppgift hör att ange villkoren för tillträde till de kyrkliga grundutbildningarna och bestämma utbildningsplaner för dessa samt att se till att utbildningarna erbjuds i tillräcklig omfattning, se 10 kap. 3 § p. 5 kyrkoordningen. Ansvaret för att bedriva kyrkliga grundutbildningar är inte reglerat i kyrkoordningen men kyrkostyrelsens ansvar som huvudman sträcker sig långt tillbaka. Kyrkoordningens ansvarsfördelning mellan stift och nationell nivå innebär att det är stiftets uppgift att främja församlinglivet, i vilket det ingår att erbjuda möjligheter till utbildning och handledning, och nationell nivåns uppgift att stödja stiftet i detta främjande-uppdrag, se 6 kap. 1 § och 10 kap 3 § p. 1 kyrkoordningen.

Genom 2012 års utbildningsreform bildades Svenska kyrkans utbildningsinstitut, som påbörjade sin utbildningsverksamhet 2014. Den pastorala utbildningen för präster, diakoner, församlingspedagoger och kyrkomusiker samlades till utbildningsinstitutet. Ett av motiven till reformen var att samverka mellan de olika yrkesgrupperna skulle vara en naturlig del av studierna och skulle skapa förutsättningar för lärande och samarbete. Ett annat motiv var att en utbildningsorganisation i egen regi skulle ge möjlighet att utveckla kunskap och undervisning om vad pastoralteologisk kompetens är och hur lärande ska ske.

Studierna till diakon, församlingspedagog, kyrkomusiker och präst följer de regler och examina som gäller inom högskola och universitet samt Svenska kyrkans egna regelverk. Den grundläggande utbildningen ges inom det offentliga utbildningssystemet och Svenska kyrkan tillhandahåller genom Svenska kyrkans utbildningsinstitut pastoralteologiska utbildningar som är specifika för tjänst inom Svenska kyrkan. Diakoner, församlingspedagoger och präster läser ett avslutande pastoralteologiskt år medan kyrkomusiker läser ett år på halvfart och de pastoralteologiska kurserna skräddarsys för respektive yrkeskategori. Diakon- och församlingspedagogutbildningar bedrivs också på distans. Förutom det pastoralteologiska året läser prästkandidaterna en pastoralteologisk grundkurs, motsvarande tio veckors heltidsstudier, som ges av Svenska kyrkans utbildningsinstitut under den studerandes akademiska studier. Kursen ges förutom i Uppsala och Lund även i Göteborg och Umeå. Utöver utbildningsprogrammen på utbildningsinstitutet bedriver även fyra folkhögskolor kyrkomusikalisk utbildning på uppdrag av Svenska kyrkan för behörighet som kyrkomusiker på C-nivå.

Vid tidpunkten för reformen uttalades att möjligheten till påbyggnadsutbildning utgör en vital fråga för att i framtiden kunna stärka de berörda nyckelgrupperna och därmed Svenska kyrkans arbete. Utbildningsinstitutet gavs därmed en möjlighet att utveckla verksamheten till att även innefatta påbyggnadsutbildningar. I dag erbjuder Svenska kyrkans utbildningsinstitut en behörighetsgivande utbildning för blivande kyrkoherdar.

Närmare information om utbildningarnas innehåll finns i utbildnings- och kursplanerna för respektive utbildning.

Utöver grundutbildningen i utbildningsinstitutets regi finns möjlighet till vidareutbildningar som ett flertal stift anordnar med externa aktörer. Exempel på detta utgörs av Uppsala stifts och Stiftelsen Fjellstedtska skolans utbildning i konfirmandpedagogik, Luleå stifts utbildning i samarbete med Älvsby folkhögskola som behandlar ämnet barn, bibel och undervisning – mötet med barn 0–13 år, Göteborgs stifts högre teologiska seminarium samt Skara stifts erbjudande om en högskoleutbildning inriktad på religionspedagogik.

Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att med anledning av beslutspunkt 3 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det Tillsyns- och uppdragsutskottet anfört beträffande undervisning.

Utskottet fick följande frågor som utgångspunkt för sitt samtal:

- ◆ Vilka möjligheter och svårigheter ser utskottet när det gäller tillsyn över undervisningen?
- ◆ Vilken roll kan församlingsinstruktionerna spela och vad finns det för möjligheter att stärka undervisning och lärande?
- ◆ Vad behöver särskilt beaktas vid införandet av undervisningsplaner?
- ◆ Hur kan barnkonsekvensanalysen bidra till att förbättra Svenska kyrkans arbete med undervisning och lärande?

Utskottets erfarenheter utifrån temat undervisning kan sammanfattas med följande punkter:

- ◆ Främjande- och tillsynsuppgiften hålls ihop på stiftsnivå och tillsynsarbetet utifrån kyrkans organisering och ansvarsfördelning fungerar bra. Stiftets tillsyn sker såväl kontinuerligt som genom punktinsatser. Till detta kommer även kyrkoherdens kontinuerliga tillsynsansvar på församlingarnas nivå. Det behöver således inte införas något nytt på tillsynsområdet.
- ◆ Ett verktyg för tillsynen inom kyrkan är en väl formulerad församlingsinstruktion. Genom församlingsinstruktionen och dess pastorala program har församlingarna möjlighet att dra upp riktlinjer och målsättningar för undervisning. För en ökad medvetenhet och förbättringar på området undervisning är det således upp till församlingarna att formulera detta i församlingsinstruktionen, som blir föremål för revidering minst vart fjärde år.
- ◆ Det kan diskuteras huruvida undervisningsplaner är rätt väg att gå. Troligtvis når man ingen lösning genom att anta nya former av undervisningsdokument. Utifrån bredden av undervisningsuppdraget är det även svårt att föreställa sig vad en undervisningsplan skulle handla om alternativt begränsas till.
- ◆ Barnkonsekvensanalysen bidrar till ett fördjupat lärande genom reflektion och förnyat perspektiv. Genom barnkonsekvensanalysen kan även det stora undervisningsbehovet synliggöras.

Motion 2019:28

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2019:28.

Utskottet bedömer att utöver det pastorala programmet i församlingsinstruktionen måste varje församling årligen upprätta en verksamhetsplan för sin undervisningsverksamhet. Utskottet finner dock inte skäl att reglera sådana verksamhetsplaner i kyrkoordningen. Därför föreslår utskottet att kyrkomötet ska avslå motion 2019:28 punkt 1.

Kyrkoordningen anger en ansvarsfördelning mellan stift och nationell nivå som innebär att det är stiftets uppgift att främja församlingarnas liv, i vilket det ingår att erbjuda möjligheter till utbildning och i viss utsträckning handledning, och nationell nivåns uppgift att stödja stiftet. Utskottet anser liksom motionären att det är av betydelse att församlingarnas behov av teologiskt välutbildade lärare tillgodoses.

TU 2019:3

Beaktande den ordning som gäller för ansvarsfördelningen inom Svenska kyrkan är möjligheten till vidareutbildning dock i första hand en uppgift för församlingar, pastorat och stift. Mot bakgrund av detta föreslår utskottet att kyrkomötet ska avslå motion 2019:28 punkt 2.

Uppsala den 3 oktober 2019

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Margareta Nisser-Larsson, ordförande

Elin Ljunglöf Slåttermann, sekreterare

Beslutande: Margareta Nisser-Larsson, ordförande, Maria Johansson-Berg, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Anna-Lena Carlsson, Stig Eriksson, Helena Elmqvist, Helena Nordvall, Johan Blix, Linda Sjöo och Hans Weichbrodt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Birgitta Eliasson, Sebastian Clausson, Linda Isberg, Sten Janson, Birger Svensson, Julia Kronlid, Jonas Chongera, Anna Stenberg, Marcus Romedahl och Jan Björkman.

Biskoparna Johan Tyrberg och Susanne Rappmann har deltagit i utskottets överläggningar.